

מהדורת סיכומי גליון 52

סיכומי הדרה - הידומי

רבי יחזקאל בן קרחא אומר: כל הלומד תורה ואינו חוזר עליה - וזמנה לאדם שחורץ ואינו קוצר. פנחס דרין זצ"ל

מסכת פסחים לא - לו

האוכל, השותה, הסך תרומה (אפי' טמאה) בשוגג, משלם לפי מידה או לפי דמים?
אם כשאכלו היה שווה ד', והיום שוה א': משלם ד' אף שהיום אינו שווה אלא א'. [לא גרע מגולן שמשלם כשעת הגזילה]
אם כשאכלו היה א', והיום שוה ד': לריו"ח בן נורי: חייב ד', [לפי מידה משלם], לר"ע: חייב א', [לפי דמים משלם אינו חייב אלא בא].

- **אם** אכל את החומש, משלם חומש החומש, [דהתשלום (חומש הראשון) נעשה תרומה].
- **אם** הזיקה, אינו חייב אלא לפי השוויות כגולן, ואינו חייב חומש. [כי יאכל פרט למזיק]

דף לא
בעל חוב ממתי הוא גובה ולמא נ"מ?
לאב"י: למפרע הוא גובה, [איגלאי מילתא דמעיקרא ברשותיה קאי].
לרבא: מכאן ולהבא הוא גובה, [דעד השתא יכול לסלוקי בזוז].
אם הלוח הקדיש ומכר, לכו"ע המלוה טורף, [ונתן להקדש דינר] שלא יאמר שמוצאים מן ההקדש בלא פדיון].
אם המלוה הקדיש או מכר, לאב"י מהני לרבא לא מהני.

מה שיעור תרומה שיתחייב בה האוכלה, לשלם 'תשלומי תרומה'?
לת"ק: כזית [ואיש כי יאכל קדש בשגגה - ואכילה בכזית], **ואם** פחות מכזית: **אם** יש ש"פ, חייב בקרן ולא בחומש, [אין חיוב חומש אלא בכזית], **ואם** אין ש"פ, לא חייב בכלום.
לאבא שאול: שוה פרוטה, [נתן - ואין נתינה פחות משהו פרוטה] [ור"פ הוה סבר, שלאב"ש בעי נמי שיהיה כזית, וחזר בו].

סיכום המשנה
נכרי שהלוה מעות לישראל על חמצו, אחר הפסח מותר בהנאה, [לאב"י: משום דלמפרע הוא גובה, לרבא: מיירי שמישכן לו הישראל החמץ, ואמר לו קנה מעכשיו, ומש"ה קנה הנכרי למפרע].
ישראל שהלוה לנכרי על חמצו, אחר הפסח אסור בהנאה. [לאב"י משום שלמפרע הוא גובה, לרבא: מיירי שהוא מישכן לו הישראל את החמץ, ואמר לו מעכשיו, ומש"ה קנה הישראל למפרע]

מגלן שאין חיוב מעילה במזיד?
הטאה בשגגה - פרט למזיד. [וא"א ללמוד ק"ו משאר מצוות, דמעילה חמורה: א. שחייבים מיתה אפי' פחות מכזית אליבא דאב"ש, ב. שמתעסק חייב במעילה, [וחטאה בשגגה - כל דהו], [ובאיזה מתעסק חייב? למר בריה דרבנא: דזקא נתכוין להתחמם בגזיו ונתחמם בגזיו עולה, [דנתכוון מיתה למעשה חייב], לרב נחמן בר יצחק אפי' הושיט ידו לכלי ליטול חפץ, וסך ידו בשמן של קודש]

קנה קרקע באחריות, האיך יגבה את האחריות מן היתומים?
ראובן שמכר שדה לשמעון באחריות, וזקפן עליו במלוה, ומת ראובן ובא בעל חוב דראובן וטרף הקרקע משמעון,
אם שמעון פייסו לבע"ח בזוזי, [יכול היתומים לגבות את הקרקע בחובת אביהם, דהמעות שנתן שמעון לא היו משועבדות].
אם שמעון נתן לבע"ח קרקע, אין היתומים גובים ממנו כלום, דהקרקע הזה משועבד לבע"ח מדינא דר' נתן, [וגם אם היה נתן את הקרקע ליתומים היו מתחייבים לתת אותו לבע"ח, ואף שמכאן ולהבא הוא גובה, מ"מ הוא משועבד מדינא דר"ג].

דף לג
הפריש חמץ תרומה - לכו"ע אינה קדושה, מה המקור ובמה מדובר?
לר"ב"י: תתן לו - ולא לאורו, [ושאני מתרומה טמאה שחל בדיעבד, דהיה לה שעת הכושר, משא"כ חמץ מיירי שנתחמצה במחומר] [שעה שלא היתה ראויה להיות חמץ], אבל נתחמץ בתלשו חל בדיעבד.
לר"ה בר"י: ראשית - ששיריה ניכרין לישראל, יצתה חמץ שאין שיריה ניתרים לישראל ויתר ממה שהיה לפני ההרמה. [אבל טמאה על טהורה 'שיריה' שפיר ניתרים]

ישראל שהלוה לנכרי על חמצו ומשכן לו חמץ ולא אמר לו מעכשיו
לת"ק: אינו עובר. [דישראל מגוי אינו קונה משכון [אין כאן צדקה]]
לרבי מאיר: עובר. [דישראל מגוי קונה משכון [ק"ו ישראל מיישראל]]

ענבים (חולין) שנטמאו האם המשקין שבתוכם טמאים או לא?
לריו"ח: דורכין פחות פחות מכביצה, ויין טהור לנסכין. [משקין מפקד פקדי ולא נטמאו יחד עם ענבים, וכשסוחטם אין כביצה אוכל טמא לטמאות את המשקין], [ובדיעבד אפי' אם דרך כביצה טהור, דמרגע הסחיטה כבר אין שיעור לטמאות, אבל לכתחילה חששו, ולא התיירו אלא פחות מכביצה], **ומודה** בתרומה של ענבים שאסור לדורכין פחות פחות מכביצה [אתי בהו לדי תקלה], **ולאידיך גיסא** מודה שאם הענבים נטמאו משני, שמותר לדרוך אפי' הרבה, [כי אין שלישי עושה רביעי בחולין שנעשו על טהרת תרומה].
לרב חסדא: המשקים שבתוכם כבר טמאים [משקין מבלע בליעי], ומדה שאם הענבים לא הוכשרו שאפשר לדרוך אותם פחות פחות מכביצה, [דכיון שלא נטמאו בעודם ענבים, ולא מתכשרים אלא משעת הסחיטה, ואזי כבר אין כביצה לטמאות].

נכרי שהלוה לישראל ומשכן לו הישראל חמצו
לכו"ע: עובר [דגוי מישראל לכו"ע אינו קונה משכון]

דף לד
באיזה תרומה טמאה מותר להדליק, ולא לחוש לתקלה?
בפת ובשמן מדלקים [פת זורקו בין העצים, ושמן-מניחו בכלי מאוס]
בחיטים שלוקים: לאב"י ורבא: אין מדליקים, [אתי לדיי תקלה בשעה שישלוקם].
לרבי יונתן: מדליקים [נמאסים תחת האש].

תליית חמץ הנמצא בחנות
אם החנות של ישראל אף שהפועלים גויים תולים שכל החמץ הנמצא שם הרי הוא של ישראל, והפוך לחנות של נכרי.

שתילי תרומות שננטמו ושתלן - טהורים מלטמא, ואסורין מלאכול, למי ולמה?
אסורין לכהנים, (א) נפסלו בהיסח הדעת, אליבא דר"ל: שזה פסול הגוף, [מעלה בקדשים, ואפי' שלא נטמאו] [לריו"ח] שזה רק חשש טמאה, הא נטהרו בוריעה, (ב) מעלה עשו בקדשים* ותרומה, שאין זריעה מועלת לטהר אותם **לאכילה**** (אבל מלטמאות מועלת הזריעה).
ולר"ה ודאי אסורים [דגידולי תרומה תרומה, ואפי' גידולי גידולין דבבר שאין זרעו כלה].

סיכום המשנה
חמץ שנפלה עליו מפולת של ג"ט (אין הכלב יכול להריח החמץ) - הרי הוא כמבוער, ומ"מ צריך שיבטל החמץ בלבו. [שמא יתגלה בפסח]

שמירת כסף
שומר חנם שקיבל לשמור כסף חייב לשמרו בקרקע טפה מתחת לאדמה, [דהעיקר שיהיה מכוסה מהעין]

דף לב
האוכל תרומת חמץ בפסח, כמה משלם?
בשוגג - לריו"ח בן נורי: משלם קרן וחומש, [אף שאין לחמץ כל שוויות, מ"מ לפי מידה משלם], [וכן הדין לר"ה ג' ולר"א חסמא - מטעם שחמץ בפסח מותר בהנאה, ויש לו שוויות].
לר"ע: פטור מכלום, [אין לחמץ שוויות, וחובו התשלומים הוא לפי דמים].
במזיד - פטור לגמרי (אפי' מדמי עצים - אם היתה טמאה), [אין לחמץ שוויות, ואפי' לריו"ח בן נורי, לא נתחדש חיוב תשלום 'לפי מדה' כי אם בשוגג שהתשלום הוא כפרה].
(ולר"ה ג' - שהמץ יש לו שוויות - חייב, אם לא שסיבור כרנב"ה שהחיוב מיתה ביה"ש פוטר אותו מן התשלומין).

היכן מצינו שעשו מעלה יתרה לקדשים (אפי' בקדושת פה)?

א] במי חטאת שצריך לקדשם – ע"י נתינת האפר – בכלי שבו מילא מהמעיי, **אף** שמה"ת א"צ בכך,

ב] עשתה תורה מעלה שאין מחוסר כיפורים אוכל בקדשים, **אף** שהוא נקרא 'טהור',
ג] שחיבת הקודש מכשירה גם עצים ולבונה לקבל טומאה, **אף** שאינן 'אוכלין'.

מאי נ"מ אם 'היסח הדעת' פסול מחשש טומאה (ריו"ח) או פסול הגוף (ר"ל)?

א] האם בעיני עיבור צורה כדי לשורפו, (למ"ד שפסול הגוף לא בעי עיבור צורה),
ב] האם הציץ מרצה על היסח הדעת, דלריו"ח מרצה, ולר"ל לא.

דף לה

מה הם מיני דגן, שאדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח, וחייבים על אכילת חמץ, כרת, וחייבים בחלה?

חטים, שעורים, כוסמין, (מין חיטה) שיפון ושיבולת שועל (מין שעורים), אבל אורז ודוחן, [אין יוצאים במצה אלא בדבר הבא לידי חימוץ, [הוקשו אהדי] ואלה באים לידי סרחון], ולריו"ח בן נורי: אורז ודוחן מיני דגן, [באין **מזה** לידי חימוץ **גמור**, (ואם אכלם חמץ חייב כרת)], וכן קרמית (קצח \ זון) הוא מין דגן,

סיכום המשנה: באיזה תבואה יוצאים יד"ח מצה ובאיזה לא?

יוצאים: בדמאי [אי בעי מפקר לנכסיה והוי עני שאוכל דמאי (אליבא דב"ה)], **במעשר ראשון** שנטלה תרומת מעשר, ולא תרומה גדולה, כי הקדים להפרישו בשיבולים, [שעדיין לא חל חיוב תרומה גדולה], **במעשר שני** והקדש שנפדו, אף שלא נתן את החומש [אי"ז מעב], **הכהנים** בחלה ובתרומה (ולא בעיני שותה המצה ראויה לכל, [ד'מצות מצות' ריבה]).

אין יוצאים: בטבל* אפי' דרבנן (מעצין שאינו נקוב), ואפי' אם לא הפריש רק מעשר עני, **במעשר ראשון** שהקדימו בכרי ולא הפריש ממנו תרומה גדולה, [כיון שחל חיוב תרומה גדולה תו לא פקע, וכל עוד שלא יפריש התרומה גדולה ישאר טבל]. **במעשר** שני שנפד ע"ג אסימון [וצרת הכסף] ולא **בהקדש** שחיללו על גבי קרקע, [ונתן הכסף וקם לו].

***מה טעם אין יוצאים במצה של טבל?**

לרב ששת: אין יוצאים אלא בדבר שחייבים עליו משום חמץ, [הוקשו אהדי] אבל טבל אינו אסור משום חמץ דאין אסור חל אסור, (כך היא שי"ר"ש, ולפ"ז לרבנן יוצאים במצה של טבל!),
לרבינא: אין יוצאים אלא בדבר שאסור **רק** משום חמץ, [הוקשו אהדי] יצא טבל שאסור גם משום טבל (ונדחה).

המחה וגמע דבר מאפה

אם חמץ הוא - ענוש כרת,
אם מצה הוא - אין אדם יוצא ידי חובתו בפסח. [אי"ז דרך אכילה].

דף לו

האם יוצאים יד"ח מצה, במעשר שני בירושלים?

לר"ה"ג: לא, [לחם עני (קרינן עוני) - מה שנאכל באנינות, יצא זה שאינו נאכל באנינות אלא בשמחה],

לר"ע: כן, [מצות מצות - ריבה, נגד המיעוט ד'בכל משבותכם', (ומרבים דווקא מעשר שני שיש להם היתר בכל המושבות ע"י שאם נטמאו יכול לפדותם ולאכול בכל מקום, אבל מצה מביכורים נתמעט ממכלל המושבות כדלהלן)].

האם מותר ללוש במי פירות בפסח?

בליל ראשון של פסח אין יוצאים י"ח במצה עשירה, [לחם עני].
אבל בשאר ימי החג:

לר"ע: מותר ללוש לכתחילה במי פירות, [אין מחמיצין]

לר"ג: אסור ללוש ואם תשרף מיד*, [ממהר להחמיץ, וא"א לשומרו],

לחכמים: אין לשוין, ואם לש יאכל מיד, [יכול לשומרו],

* (ומה שאמר ר"ל לעיל שעיסה שנילושה ביין ושמן דבש - אין חייבין על חימוצה כרת. [כי מי פירות אין מחמיצין], **אבל** חמץ נוקשה מיהא הוי, ולכן ישרף, רש"י).

למ"ד שאין לשוין במי פירות האם מותר לטווח בהצק במשקים?

לת"ק: מותר,
לחכמים: אסור.

מותר ללוש רק כמות מועטת של לחם בחלב, [אכלו מיד ולא יבוא לידי תקלה]

האם מותר ללוש מצות בפורשים?

למנחות, מותר, [נעשית במקדש **במקום** זרוזין]
למצות דפסח: אסור [מחמץ מהר]

האם מותר ללתות החיטין?

למנחות: אסור, [אין לותתין אותם במקום זרוזין, (במקדש)]

למנחת העומר: מותר, [נעשה בציבור, ונוהרים טפיל], (ולאחר מכן צוברים אותם, כד שיזכור המים).

אין יוצאים יד"ח מצה במצה הנעשית מביכורים, מדוע?

לר"ה"ג: 'בכל מושבתכם תאכלו מצות', יצאו ביכורים שאינם נאכלים אלא בירושלים*.

לר"ע: מצה הוקש למרור, מה מרור שאינו בכורים - אף מצה שאינה בכורים. **וחזר בו ר"ע,** הרש כריה"ג, (משום דקשיא ליה, דא"כ לא נעשה מצות אלא מדבר שאין מביאים ממנו ביכורים כמרור).
* ואינו יכול למעטם מלחם עוני יצא זה שאינו נאכל מאנינות דסבר כר"ש שביכורים נאכלים באנינות, [להכי איקרו תרומה], (וחכמים סוברים שאינם נאכלים באנינות, [הוקשו ביכורים למעשר שכתוב בו 'לא אכלתי באוני ממנו'])

מה דורשים מלחם עני (כתיב), עוני (קרי)?

לחם עני - פרט לגלוסקה גדולה וחשובה, ולמצה שקמחה היה חלוט ברותחים (והרי היא נאה וחשובה)*,

לחם עני - פרט למצה עשירה, (שנילושה ביין דבש ושמן). (ר"ע)

לחם עוני - שנאכל גם באנינות יצא מעשר שני (ריה"ג).

לחם עוני - שעונים עליו דברים הרבה. (שמואל).

* (אבל ל"צ דווקא מצה שהיא כפת קיבר, דמצות מצות ריבה, ואפי' כמצות שלמה בשעתו).

דף לז

האם מותר לאפות מצה עבה בפסח?

לכו"ע: אסור (חלא כר"ה שרצה לומר אליבא דב"ה שמותר עד טפח כמו הלחם הפנים, אבל אינו דומה דהתם היו זרוזין והעיסה נילושה הרבה, והיו להם עצים יבשים, והתנור היה חם ושל מתכת).

האם מותר לאפות הרבה פת ביו"ט?

לכו"ע: אסור [טורח טירחא שלא לצורך],

לכו"ע: מותר, [הפת נאפית יותר טוב כשיש הרבה פת בתנור, תוס']

האם מותר לעשות ולאכול מצות עם ציורים לפסח?

לת"ק: לכתחילה אין עושין, [משהה בעשייתם], ואפי' בדפוס מוכן אסור, [שלא יטעו] ואם עשה מותר לאוכלם.

לר"ג: מותר לעשותם, **לל"ק:** בשל כל אדם [אינו שוהה ליפותן] ולא בשל נחתומים, **לל"ב:** הפוך. [נדחתום יש לו דפוס מוכן]

לרבי יוסי: עושין סריקין כמין רקיקין, [אין ממהרים להחמיץ], ואין עושין סריקין כמין גלוסקאות.

למה הסופגנין, הדובשנין, איסקריטין, וחלוט של בעלי בתים פטורים מן החלה?

לר"ל: בגלל שנעשו באילפס* [וזה דומה לקדירה, ואין שם פת אלא בתנור]*, וכו"ז שהדביק האוכל ואח"כ הרתיח האילפס, אבל אם הרתיח לפני שהדביק הוי כתנור. (דיניו כפת לגבי חלה, ולגבי מצה),

לריו"ח: בגלל ששעשאן בחמה, אבל מעשה אילפס אפי' הדביק ולבסוף הרתיח, חייבים, [דזה דומה לתנור כיון שאין בו משקה].

* ואפי' אם הביא אבוקה של אש מלמעלה, נחשב אילפס ולא תנור, [דרוב העניים עושין כן]

מדומע מתרומה פטור מתרומה [תרימו - ולא שכבר הורם].

מה שיעור האפיה שצריך לענין מצה ולענין לחמי תודה?

כל שפורסה, ואין חוטיין נמשכין הימנה. (ואפי' שבלחמי תודה כתיב 'אחד', ככר כזה חשוב אחד).

האם מעיסה (קמח שעל גבי רותחין), וחליטה (רותחין שעל גבי קמח) חייבים בחלה?

לת"ק: לב"ש הכל פטור, לב"ה הכל חייב, (ויש מהפכים)

לר"י: ו"א שהכל פטור, ו"א שהכל חייב,

לחכמים: עשאן באילפס - פטור, (כר"ל), בתנור - חייב.

****אליבא דר"ל שבאילפס לא הוי לחם, מה הדין אם שוב אפה בתנור, האם חשיב לחם?**

לת"ק: חשיב לחם,

לר"י יהודה: לא חשיב לחם, [ואפו עשר נשים לחמכם בתנור אחד] - לחם הוא האפוי דווקא בתנור אחד].